

BUDAÖRSIG ÉS VISSZA

Az alant közölt emlékirat egy hosszabb mű részlete. Szerzője, Hegedűs Pál (1861–1944) a sorok papírra vetésekor már megtört ember. A honvédségben egy nem különösen meredek ívű, de stabilan megalapozott karrier végpontjaként vezérőrnagy lett és a 11. honvéd lovas-hadosztály parancsnoka 1918-ban, majd 1919–1921 között a debreceni katonai körlet parancsnoka, eközben 1920 augusztusában a kormányzó altábornaggyá léptette elő. 1921 februárjától a kulcsfontosságú szombathelyi katonai körlet elöljárója lett, s ebben a minőségében fontos szemtanúja volt IV. Károly két visszatérési kísérletének.¹ Ebben az időben folytatott működéséről két emlékiratban igyekezett beszámolni, hogy tisztázza saját szerepét, cáfolja a második királypuccs utáni nyugdíjazása és lefokozása kapcsán felmerült vádakat, és ellene mondjon azoknak (köztük nem is akárciknek, például József királyi hercegnek), akik hazugsággal és alakoskodással vádolták.

A több mint negyven gépelt oldal terjedelmű emlékezés nem módosítja ugyan drámai-an tudásunkat a két visszatérési kísérlet egészéről, részleteiben mégis érdekes lehet. Kiténik belőle a legitimista politikusok egymás iránti bizalmatlansága, bizonyos amatőrizmusa, tetteik esetlegessége, az a körülmény, hogy milyen vékony volt a határvonal ebben a polgárháborús helyzetben kormányhű és királyhű álláspont között, és hogy milyen fantasztikus elképzelések kaptak lábra a kudarc közeledtével. Feltűnik a két világháború közötti Magyarország csaknem minden fontos közszereplője, Teleki Páltól Gratz Gusztávon át olyan neves emlékiratírókig, mint Shvoy Kálmán² – utóbbi ekkor még ezredesként.

A két kézirat végén szereplő dátumok (1928 illetve 1929) ugyan pontosnak igyekeznek meghatározni a kézirat keletkezését, de egy első verzió minden bizonnyal már közvetlenül az események után terjedhetett. Erre utal Somogyi István nemzetgyűlési képviselő 1921. december 10-i felszólalása, amelyben hivatkozik egy Hegedűs-féle memorandumra, s az emlékirat egyes fordulatait szó szerint idézte.³

A kéziratban csak a nyilvánvaló elütéseket, helyesírási hibákat javítottuk, a fogalmazásmódot és az archaikus fordulatokat megőriztük. Csak a kevésbé ismert személyiségek nevét jegyzeteltük, tehát például Horthy Miklóst vagy Bethlen Istvánt nem. A mellékszereplők nevét a szövegben szögletes zárójellel egészítettük ki. A kézirat átengedését és a közléshez való hozzájárulást köszönjük Tóth Lászlóné Hegedűs Margitnak, Hegedűs Pál unokájának.

¹ Hegedűs életével kapcsolatos adatok életrajzi lexikonokból, internetes adatbázisokból (például a honvédség és a csendőrség 1917. és 1918. évi névkönyvéből: www.hm-him.hu/rang/cd/1917 és www.hm-him.hu/rang/cd/1918) származnak. Köszönet Szakály Sándor információiért.

² (1881–1971) katonatiszt, politikus, az MLSZ elnöke. Fontos háttér-információkat kaphatunk a korról emlékiratából: SHVOY Kálmán *Titkos naplója és emlékirata 1918–1945*, s. a. r. Perneki Mihály, Kossuth, Budapest, 1983.

³ Az 1920. évi február 16-ára hirdetett nemzetgyűlés naplója, XIII.. Budapest, 1921, 271–272 (265. ülés).

*Károly király második restaurációs kísérlete**Írta: Hegedűs Pál ny. altb.*

1921. október hó első harmadában a kormányzó úr őfőméltósága Nyugatmagyarország összes közbiztonsági szerveinek parancsnokságával bízott meg engem, Sopron székhellyel, azzal a feladattal, hogy a generális entente bizottságban a magyar kormányt képviseljem és hogy a magyar felkelőket⁴ szereljem le.

Amint később megtudtam, ez a kirendelésem azért történt, mert a generális entente bizottság nem akart Sigray gróf főkormánybiztossal⁵ tovább tárgyalni, mert Sigray gróf nem viseltetett velük szemben a kellő őszinteséggel és mert a felkelőkkel összejátszott. Eszerint tehát nekem tulajdonképpen Sigrayt kellett helyettesítenem.

Ebben a minőségben írtam alá – vérző szívvel – Nyugatmagyarország átadásáról szóló jegyzőkönyvet.

Eleinte vonakodtam a jegyzőkönyvet aláírni. De később Belitska honvédelmi miniszter⁶ kapacitálásának engedve, különösen mert a magyar kormány nevében megígérte, hogy Sopron és környékének visszacsatolásánál szintén én fogom a magyar kormányt képviselni, aláírtam.

A magyar kormány ezen ígéret betartásáról megfeledezett. Az utóbbi aktusról felvett jegyzőkönyvet Guillaume tábornok⁷ írta alá, és nem én.

Pedig, hogy Sopront és vidékét visszakaptuk, abban nekem is van némi érdemem.

Ugyanis a generális entente bizottság egyik ülésén Ferrario olasz tábornok⁸ tudomásra hozta, hogy a népszavazás zavartalan lefolyását biztosítandó, egynéhány színes francia zászlóaljat fognak Nyugatmagyarországra hozni.

E veszedelmet elhárítandó, megkértem Ferrariot, hogy ejtsék el a velem közölt terüket. Ehelyett felajánlok nekik egy-két magyar zászlóalj, melyek egy-egy entente ezredes parancsnoksága alá helyezve – ha nem is jobban – de legalábbis úgy fognak engedelmeskedni, mint a saját színes csapatjuk.

A bizottságban, a megfelelő érvekkel alátámasztott ajánlatomat elfogadták és Ferrario tábornok már a következő napon Párisba utazott, hogy azt elhatározás végett pártolólág a nagykövetek tanácsa elé terjessze.

Harmadnapra már megérkezett a jóváhagyás és a veszedelem, melynek igen káros következményei lettek volna, el volt hárítva.

⁴ Azon, részben Ostenburg–Moravek Gyula, Prónay Pál, Friedrich István, Héjjas testvérek vezetése alatt álló, az ország belsejéből érkezett, részben helyiekből, így a Sopronba menekült selmecbányai bányászati és erdészeti főiskola diákjaiból alakult szabadcsapatok, amely a terület 1921. augusztusára tervezett kiűritése után benyomultak a területre és megakadályozták, hogy az osztrák közigazgatás az Ausztriának ítélt terület fennhatósága alá vonja.

⁵ Sigray Antal gróf (1879–1947) főrendiházi tag, legitimista politikus, 1919 augusztusától Nyugat-Magyarország főkormánybiztosa.

⁶ Belitska Sándor (1872–1939) katonatiszt, a szegedi ellenforradalmi kormány, majd a Teleki- illetve a Bethlen-kormányok honvédelmi minisztere (1920–1923).

⁷ Guillaume Árpád (1868–1944?) tábornok, 1921-ben Nyugat-Magyarország főkormánybiztosa.

⁸ Carlo Antonio Ferrario olasz tábornok, a nyugat-magyarországi antant-misszió vezetője 1921-ben.

E diplomatikai sikeremhez báró Villani akkori követségi tanácsos⁹ és Ullein követ-ségi titkár,¹⁰ ki nehéz helyzetemben kiváló támaszom volt, melegen gratuláltak.

Bár nem tartozik szorosan véve a tárgyhoz, mégis felemlítem az akkori viszonyokat jellemző alábbi esetet:

Egy napon egy paraszt-suhanc Lehártól¹¹ egy írást hozott, amelyben az ezredes tudatja velem, hogy ő a magyar felkelők fogságában van és élete nagy veszélyben forog. Esdve kéri legsürgősebb intézkedésemet, esetleg a kormányzó, Bethlen István, Teleki Pál, Andrassy Gyula, Rakovszky István,¹² Beniczky Ödön¹³ stb. intervencióját, életének megmentése céljából.

Én azonnal felkerestem Ferrario tábornokot és közöltem vele Lehár esetét és azt is, hogy ha nincsen kifogása ellene, akkor én még ma felkeresném Hír György felkelő vezért,¹⁴ hogy Lehárt kiszabadítsam. A generálisnak ez ellen nem volt kifogása, sőt arra kért, hogy engedjem meg neki, hogy velem tarthasson, mely kérését természetesen nem tagadhattam meg.

Két autón (Ferrario feleségét és két gyermekét is magával vitte e kirándulásra) hamarosan útra keltünk. Útközben a Ranzenberger-különítmény¹⁵ és a felkelők járőrei ismételtelen megállítottak és igazoltattak.

Fennakadás nélkül eljutottunk a felkelők táborába, hol legelőször Héjjas Ivánt kerestem fel, ki éppen a megelőző napi éjjeli vállalat fáradalmait pihente ki.

Ezután a „Lajta bán”-jával,¹⁶ Prónay Pál őrnaggyal talákoztam. Prónay elmondotta nekem Lehár esetét és arra kért, hogy keressem fel Hír Györgyöt, ki Lehárt elfogatta és ki bizonyára készségesen rendelkezésemre fog állani.

Egy altiszt kalauzolása mellett rövidesen megtaláltuk Hír Györgyöt, kinek „főhadiszállása” egy kocsmában volt. Amilyen kedvező benyomást tettek rám Prónay Pál és Héjjas Iván, éppoly kedvezőtlen benyomást gyakorolt reám Hír György, ki típusa volt a hatalomra jutott műveletlen altisztnek.

Hír arra a kérdésemre, hogy miért tartóztatta le Lehárt, fölényesen azt válaszolta, hogy azért, mert egy felkelő tiszttel „hepciáskodott”. Későbbi kimagyarázásából azt vettem ki, hogy Lehár a „hepciáskodást” azáltal követte el, hogy egy felkelő tisztet kissé erősebben vont felelősségre azért, mert az neki találkozáskor nem tisztelgett.

⁹ A két Villani fivér közül minden valószínűség szerint Frigyes (1882–1964) diplomata, 1920–1923 között a magyar–osztrák határmegállapító bizottság tagja.

¹⁰ Ullein (később: Ullein-Reviczky) Antal (1894–1955) diplomata, 1920–1923 között a magyar–osztrák határmegállapító bizottság tagja.

¹¹ Lehár Antal (1876–1962) legitimista katonatiszt, Lehár Ferenc zeneszerző öccse, 1920–21-ben a szombathelyi katonai körlet parancsnoka.

¹² Rakovszky István (1858–1931) a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának legitimista politikusa, a nemzetgyűlés elnöke.

¹³ Beniczky Ödön (1878–1931) legitimista politikus, nemzetgyűlési képviselő, 1920 márciusáig belügyminiszter.

¹⁴ Hír György (1880–1926) földbirtokos, kisgazdapárti politikus.

¹⁵ Prónay Pál különítménye, amelyet ebben az időben Ranzenberger Viktor tartalékos százados vezetett.

¹⁶ Prónay Pál különítményes parancsnok Nyugat-Magyarország területén, Lajtabánság néven 1921. október 3-án önálló államot kiáltott ki, amelynek egyhavi fennállása alatt ő volt a kormányfője

Hír azt a kérésemet, hogy engedje meg, hogy Lehárral beszélhessek, kereken megtagadta, ellenben megígérte, hogy kívánságomnak megfelelőleg Lehárt másnap reggel szabadon fogja bocsátani. Ami tényleg meg is történt.

Október 19-én a generális entente bizottság tudomásomra hozta, hogy Lehár, Sigray, Ostenburg és még mások éjjelenként tárgyalásokat folytatnak és viselkedésük nagyon gyanút keltő.

Én még aznap közöltem ezt, saját észleleteimmal kiegészítve, Bethlen István gróffal, és megkérdeztem, hogy nem készül-e a király ismét az országba jönni, mire a miniszterelnök azzal nyugtatott meg, hogy Sigray gróf becsületszával megerősített kijelentése szerint ez teljesen ki van zárva.

Két nappal később, október 21-én (pénteken) a hajnali órákban a király már Magyarország területén volt, ami nekem csak 21-én délután 1 órakor jutott tudomásomra.

Épp ebédnél ültem, amidőn egy huszárszázados Őfelsége következő írásbeli parancsát adta nekem át:

„Kedves Hegedűs altábornagy!

Meghagyom, hogy a negyvennyolcas laktanyában nálam azonnal jelentkeztek.

Sopron, 1921. okt. 21-én

Károly s.k.”

Gondolkodás nélkül rohantam, úgy ahogy voltam, a 48-as laktanyába, hogy a legfelsőbb parancsnak eleget tegyek.

Őfelségeik ideiglenes lakosztálya a laktanya második emeletén volt, melynek előszobájában Rakovszky Istvánt, gróf Andrássy Gyulát, Andrássy Gyuláné grófnőt, gróf Sigrayt, Gratzot,¹⁷ Lehár ezredest és Köller [György] vezérkari ezredest találtam. Kölcsönös üdvözlés után Lehár bemutatta nekem azokat a legfelsőbb kéziratokat, amelyekkel Őfelsége Rakovszkyt miniszterelnökké, gróf Andrássyt külügyminiszterré, Lehárt honvédelmi miniszterré és a hadsereg vezérkari főnökévé nevezte ki.

Ez alkalommal Lehár azt is közölte velem, hogy Őfelsége a hadseregparancsnokságot személyesen veszi át és hogy az egész ország, de különösen a hadsereg csaknem teljesen Őfelsége szolgálatában áll.

Lehár bemutatott még egyéb legfelső kéziratokat is, amelyek közül az egyikkel Lehárt tábornokká, Ostenburg őrnagyot pedig ezredessé nevezte ki Őfelsége. Bauer ezredesnek a tiszti arany vitézségi érmet adományozta; egy legfelsőbb kéziratban pedig elrendelte, hogy a 2. csendőrzászlóalj ezentúl a „gárda vadász ezred” elnevezés viselje. Egy legfelsőbb kézirat az eddigi tiszti kitüntetéseknek oly módon való megváltoztatását rendelte el, hogy az osztrák címer helyett mindenhol a magyar címer alkalmazandó és azok az eddigi fekete-sárga szalag helyett nemzeti színű szalagon viselendők.

Gratz miniszternél a külpolitikai helyzet iránt érdeklődtem, ki a következő választ adta: „A nagy-entente a király vállalkozását jóindulatú semlegességgel kíséri, úgyszin-

¹⁷ Gratz Gusztáv (1875–1946) publicista, közgazdász, történétíró, 1921 elején külügyminiszter.

tén Csehszlovákia és Románia is. Jugoszlávia 60%-ban mellettünk van, így csak egy elenyésző csekély rizikóval kell számolni.”

Ezután Lehár a király egész utazását közölte velem és ekkor tudtam meg, hogy a királyi pár már reggel 4 óra óta van Sopronban.

Az a körülmény, hogy én a királyi pár megérkezését 9 órával később tudtam meg, mint Lehár, és akkor is Őfelsége útján, mutatja, hogy mily gondosan titkolta előttem Lehár a királyi pár megérkezését és hogy a nekem alárendelt soproni „közbiztonsági szervek” mily hűséggel viseltettek irántam. Teljesen izolálva voltam, amidőn a király előtt megjelentem.

Őfelségeik időközben elfogyasztották ebédjüket és én bebocsátást nyertem hozzájuk.

Jelentkezésem után Őfelsége melegen megrázta kezemet és a királynénak a következő szavakkal mutatott be: „Das ist der brave Feldmarschalleutnant Hegedüs, von dem ich dir schon erzählt habe.” [Ez a derék Hegedüs altábornagy, akiről már meséltem.]

Ezután a király azt kérdezte tőlem, hogy letettem-e neki annakidején a hűségesküt. Igenlő válaszomra így folytatta: „Nachdem ich Sie Ihres Eides nicht enthoben habe, werden Sie hoffentlich selbst einsehen, dass der Eid noch immer in Kraft besteht.” [Mivel nem mentettem fel a hűségesküje alól, talán belátja, hogy az eskü még érvényben van.]

Erre én azt válaszoltam, hogy tudomásom szerint annak idején a hadsereg tagjait az esküjük alól feloldotta és ha jól emlékszem, ez József főhercegnek¹⁸ egy kijelentésére való hivatkozással történt. Mire Őfelsége azt mondotta, ha a főherceg ezt a kijelentést tette, akkor hazudott.

Őfelsége által újból felszólítva, hogy jelentsem ki, miszerint érvényesnek tartom-e azt a hűségesküt, amelyet neki annakidején letettem, azt jelentettem, hogy az esetben, ha Őfelsége az uralkodást átveszi, – igen. A király azon kijelentésére, hogy: „hisz én már uralkodom és ki is neveztem a felelős minisztériumot” jelentettem: „akkor én Őfelségének az a hű és alázas tábournoka vagyok, aki voltam a múltban”. Őfelsége ezt követelő szavakkal vette tudomásul: „Ich habe von meinem braven General auch nichts anderes erwartet.” [Én derék tábornokomtól nem is vártam egyebet.]

A király ezután leültetett és az ideutazás részleteiről kezdett beszélni, mely társalgásban a királynő is részt vett.

A társalgást az udvari etiquette minden szabálya ellenére én szakítottam félbe azzal, hogy felálltam és hivatkozva sürgős teendőimre, távozásra kértem engedélyt. Távozásom előtt még jelentettem Őfelségének, hogy életemet és véretem örömmel áldozom hazámért és királyomért, de testvérharchoz nem vagyok kapható. Mire Őfelsége kijelentette: „Es wird auch nicht dazu kommen, denn der Beniczky hat alles so gut vorbereitet, dass wir Freitag mit klingendem Spiel und fliegenden Fahnen in die Burg einrücken werden.” [Arról szó sem lehet, mert Beniczky mindent olyan jól előkészített, hogy pénteken zeneszóval masírozunk be a Várba.] Ezután a királyi pár kegyesen elbocsátott.

¹⁸ Habsburg József Ágost főherceg (1872–1962), tábornagy, 1918–1919-ben néhány napig illetve hétig homo regius, Magyarország tulajdonképpeni államfője.

Az előszobában már együtt volt az a társaság, amelyet jövetelemkor ott találtam, Klebelsberg Kunó gróffal megszaporodva, ki nagyon megilletődöttnek látszott és nyugodtan tűrte Rakovszky István csipkelődéseit.

Én Lehárral félrevonulva, megkértem, hogy jelentené Őfelségének, hogy kegyeskedjék mindennapi kitüntetésemről és kinevezésemről eltekinteni, mert végtelenül bánatna, ha Őfelsége királyhűségemet bármivel is jutalmazná.

A katonai helyzet iránti érdeklődve, Lehár azt mondta, hogy az országnak 30 helyőrsége a király mellett van. Budapesten Beniczky Ödön mindent a legpontosabban előkészített. Négy ezred és két főiskolás tiszti zászlóalj szintén a királyhű csapatokhoz csatlakozik, mert az ezredek és zászlóaljparancsnokai feltétlenül megbízható „karlisták”. A körletparancsnok, Sárkány [Jenő] altábornagy a királyellenesek táborához tartozik ugyan, de azt azóta ártalmatlanná tették, — elfogták. [...] Lehár azt is mondta nekem, hogy minden előkészület megtéetett, hogy a király a csapatok élén puskalövés nélkül Budavárába bevonulhasson.

Rakovszky közölte velem, hogy Csanády [Frigyes] gyalogsági tábornokot szeretné megnyerni honvédelmi miniszternek. Gróf Apponyi [Albert] kultusz- és Bernolák Nándor¹⁹ igazságügyminiszter, Lingauer [Albin]²⁰ pedig a sajtóiroda főnöke lesz. Andrassy Gyulával beszélgetvén, azt mondta nekem, hogy ő egészen véletlenül került ide, mert ő tulajdonképpen a Cziráky gyermek keresztelőjére jött Dénesfára, de ezt senki, még a bíróság sem fogja neki elhinni, inkább azt fogják gondolni, hogy azért jött Sopronba, hogy szolgálatait a királynak felajánlja.

Ott az előszobában nyugodtabban átgondolva a történeteket, feltettem magamban, hogy senkit sem fogok kapacitálni arra, hogy példámat kövesse és mindent el fogok követni, hogy a polgárháború felidézése elkerültesse. Elhatározásomban, midőn a királynak letett eskümet érvényesnek elismertem, az a körülmény is befolyásolt, hogy én mindenáron igyekeztem a király bizalmát magam részére megnyerni, hogy az országra nézve esetleg végzetes elhatározásainál befolyásomat hatásosan érvényesíthessem.

Délután volt az ünnepélyes eskütétel a laktanya udvarában, a királyi pár és a miniszterek jelenlétében, melynek végeztével Ullein követségi titkár kíséretében a generális entente bizottságból egyedül Sopronban tartózkodó [Reginald] Gorton tábornokot kerestem fel. Ferrario Budapesten, [Jules-Camille] Hamelin²¹ pedig Párisban volt.

Az entente szolgálatában álló Ostenburg zászlóalj parancsnokának, Gauthier francia ezredes jelenlétében közöltem az angol generálissal, hogy a király parancsára vele és az Ostenburg zászlóaljjal együtt Sopront még ma el kell hagynom; azt is tudomására hoztam, hogy a biztosítás contiunitása céljából az Ostenburg zászlóalj felváltására a Renner zászlóaljat rendeltem Sopronba.

Megjegyzem, hogy Őfelségétől engedélyt kértem arra, hogy Sopronban visszamaradhassak, ahol én az entente generális bizottságban a magyar kormányt képviseltem. Őfelsége azonban ehhez nem járult hozzá és fontosabbnak tartotta, hogy vele utazzam.

¹⁹ (1880–1951) jogász, egyetemi tanár, a Bethlen-kormány munkaügyi és népjóléti minisztere.

²⁰ (1877–1962) újságíró, legitimista képviselő, a Vasvármegye című napilap szerkesztője.

²¹ Gorton, Ferrario, Hamelin: a soproni antantmisszió vezetői.

Elutazásom előtt utolsó intézkedésemként a következő két rendeletet adtam ki:

1177/1921 Sopron, 1921. október 21-én.

„1.) Ő apostoli és királyi Felsége ma az uralkodást átvette és a II. csendőrzászlóaljjal Budapestre útnak indult.

2.) Az említett II. sz. csendőrzászlóalj kivételével, melyet még a mai nap folyamán az 5/I. zászlóalj fog felváltani, a C vonalon²² álló összes csapatok, közbiztonsági és közrendészeti szervek felállításukban megmaradnak és eddigi feladatukat folytatják.

3.) Ezen egységek részére új feladatokat az alábbiakat rendelem el:

a. Okvetlenül megakadályozandó, hogy a felkelők eddigi vonalunkat keleti irányba átlépjék;

b. a felkelőkkel mindenféle fegyveres összeütközés kerülendő, a velük való érintkezésnél ők felvilágosítandók, hogy Őfelsége koronás királyunk a kormányzást újból átvette, hogy minden magyar ember neki engedelmeskedni tartozik és hogy a jelen intézkedések az ő nevében adtak ki.

4.) A 6. gy.e. [gyalogezered] a megfigyelő és határelzáró szolgálatot Silber B. — Légrád között folytatja; esetleges jugoszláv betörések ellen, melyet elhárítani igyekezzenek, alkalmas csoportosítást vegyen fel.

5.) Helyzetjelentések naponta 8 és 17 óráig hozzám telefonon Sopron 405. küldendők.

Kiadatik: Körletparancsnokság Szombathely, vegyes dandár, gyalogs. pks. 5. és 6. gyal. ezred, III/7 zászlóalj, Szmracsányi és Fluck csendőrparancsnokságok, csendőrkerületi pks. vármegyei csendőrparancsnokságok. Katonai állomásparancsnokságok: Szombathely, Körmend, Zalaegerszeg és tudomásul vámőrkerületi pks.; rendőrkerületi főparancsnokság és pénzügyigazgatóságok.

Hegedűs altb. s.k.”

1178/kat.1921. Sopron, 1920. okt. 21-én.

„Legfelsőbb helyről vett parancs értelmében az Ostenburg zászlóalj a mai nap folyamán kivonul Sopronból. Renner ezredes az 5/I. zászlóaljjal Sopronban átveszi a szolgálatot és e célból azonnal útba indítandó. Renner ezredes Sopronban nálam mielőbb jelentkezzék. A tüzérsz tálynak hegyi ágyú és tábori ágyús ütegei teljes felszereléssel és a szükséghez képest kiegészített kezelő legénységgel szintén azonnal Sopronba indul. További parancsot Ternegg őrnagy tőlem fog kapni.

Kiadatik: Fluck ezredes csoportparancsnokságának és közvetlenül Renner ezredesnek, és a tüzérsz tály parancsnokságának.

Hegedűs altb. s.k.”

Aznap éjjel 1/2 12 órakor a királyi párral, miniszterekkel és a katonai kísérettel egy kórházi vonatra szálltunk és azzal a hajnali órákban elhagytuk Sopront.

Ezt a vonatot megelőzte két más vonat, melyek az Ostenburg zászlóaljat szállították.

²² A békeszerződésben megállapított magyar–osztrák határ.

Az utcákon és a pályaudvaron megjelent nagyszámú közönség a királyi párt lelkesen üdvözölte.

Győríg fennakadás nélkül ugyan, de nagyon vontatottan utaztunk. Győrbe csak 22-én (szombaton) estefelé érkeztünk meg; az órára pontosan nem emlékszem.

Azt hiszem, Győrbe való megérkezésünk előtt adta nekem át Lehár a következő legfelsőbb kéziratot:

„Kedves Hegedűs altábornagy!

Katonai Mária Terézia rendem káptalanságának előterjesztésére, kiváló hősiecs magatartásáért Önnek a tisztí vitézségi aranyérmec adományozom.

Enese, 1921. október hó 22-én.

Lehár tbnok. s.k.

Károly s.k.”

A gratulánsokkal szemben (Rakovszky, Andrászy, Gratz stb.) hangsúlyoztam, hogy ezt a kitüntetést a háborúban szerzett érdemeimért kaptam és nem másért.

Ugyanaznap Lehár egy másik legfelsőbb kéziratot is kézbesített nekem, amellyel Őfelsége engem az összes királyhú csapatok főparancsnokságával kegyeskedett megbízni.

Én azonnal Őfelségénél jelentkeztem és kértem, hogy kegyeskedjék e kéziratot visszavonni, mert végtelenül bántana, ha Őfelsége királyhűségemet bármivel is jutalmazná.

Őfelsége kérésemet nem teljesítette, amit a következőkkel indokolt: „Sie müssen doch irgend einen Titel haben, unter welchem Sie in meiner Regleitung Platz nehmen.” [Kell, hogy valamely címe legyen, amely alatt kíséretemben helyet foglal.]

Lehárnak a „Nemzeti Újság” ellen folytatott sajtóperemben, a wieni I. ker. törvényszék előtt tett tanúvallomásából tudtam csak meg, hogy a király főleg azért nevezett ki főparancsnokká, hogy elejét vegye oly megbántásoknak, mint amelyben részesültem Rakovszky részéről akkor, amidőn nem engedte meg, hogy a miniszterek tárgyalásainál mint hallgató jelen legyek.

Lehár szerint főparancsnokká való kinevezésem által már tábornokok is arra lettek volna indítandók, hogy Károly király pártjára álljanak.

Győrött jutott tudomásomra, hogy az előttünk elindított két csapatzállító vonatot Komáromban feltartóztatták és csak De Pottere ezredes, ki Perczel Mór ezredestől a helyőrség parancsnokságát átvette, engedett azoknak szabad utat.

Ez okozta, hogy a király vonata több órán át Győrött vesztegelt. Győrött Bozó Pál ezredes szállt vonatunkra feleségével és gyermekeivel, kiket a királyi párnak bemutatott.

Lőrinczy [Béla] tbnok Győrött jelentette nekem, hogy Rakovszky István őt durván megtámadta, mert a főparancsnokságnak a király megérkezését bejelentette és kért, hogy szerezzek neki elégtételt.

Amidőn ez ügyben Rakovszkyval tárgyaltam, ő és a tárgyalásnál jelen volt Andrászy Gyula kijelentették, hogy Rakovszky mint miniszterelnök járt el, ezért őt nem lehet felelősségre vonni. Rakovszky ennek dacára mégis felkereste Lőrinczyt és kimagyarázván vele szemben tanúsított viselkedését, Lőrinczytól bocsánatot kért.

Győrben szálltak vonatunkra Klempa [Kálmán] és Fleischmann ezredesek, ki állandóan a király kíséretében maradtak.

Győrből való elindulásunk után értesültem arról, hogy Andrassy és Rakovszky a pályaudvaron megjelent nagyszámú közönséghez beszédet intéztek. Hogy miről beszéltek, azt nem sikerült megtudnom.

Hogy hány óraker indult vonatunk Győrből és hogy mikor érkezett az Komáromba, azt sem tudom.

Komáromban Ófelségét díszszázad fogadta. Itt Lőrinczy tábornok legfelsőbb parancsra a helyőrség csapatait feleskette. Lehár hivatkozva Ófelsége legfelsőbb parancsára megkért, hogy a Komáromban letartóztatott és az állomásépület egyik helyiségében őrizet alatt tartott Simánfalvy ezredest és annak kíséretében lévő tiszteket szólítsam fel, hogy a királynak tegyék le a hűségesküt. Ezt Ostenburg kíséretében meg is tettem és miután valamennyi tiszt kijelentette, hogy az esküt nem hajlandó letenni, ezt Ófelségének személyesen bejelentettem.

Nem vagyok egészen biztos abban, hogy ez valóban Komáromban és nem-e még Győrött történt.

Lehár Ostenburgtól azt kérdezte, hogy én hogyan viselkedtem Siménfalvy [Tihamér] és annak tisztjeivel szemben, mire Ostenburg azt válaszolta, hogy viselkedésem egészen korrekt volt.

Ez a körülmény megerősített engem abban a meggyőződésemben, hogy Lehár bizalmatlansággal viseltetik irántam és hogy minden lépésemet megfigyelteti. Ekkor határoztam el, hogy Lehártól és a miniszterelnöktől teljesen távol fogom magam tartani és egyedül csak Ófelségével fogok érintkezni.

Komáromot elhagyva lefeküdtem és hajnalban Bia-Torbágy közelében ébredtem fel, amidőn vonatunk a nyílt pályán vesztegelt.

Itt tudtam meg, hogy Ostenburg csapatai Budaörs tájékán harcban állanak a kormányhű csapatokkal.

Lehár szerint a kormányhű csapatok kezdték a lövöldözést, így azok parancsnoka felelős a vérontásért. Lehár azt is mondta nekem, hogy a kormányhű csapatok néhány százada már megadta magát és hogy Ostenburg csapatai több ágyút foglaltak el.

Lehár, ki eddig velem szemben nyakig be volt gombolkozva, azt is közölte velem, hogy Belitska honv. miniszter és Berzeviczy Béla, a vezérkar főnöke a király mellé állottak. Egy sürgönnyt is mutatott nekem Lehár, amelyben a nemzeti hadsereg csapatfelügyelője —, Willerding [Rezső] gyal. tbnok meghagyja, hogy a királyhű csapatok előnyomulását nem szabad megakadályozni.

E hangulatkeltő hírek közlése után Lehár, hivatkozva Ófelsége legfelsőbb parancsára felkért, hogy vegyem át a harcoló csapatok felett a parancsnokságot. E kérés teljesítését kereken megtagadtam azzal, hogy testvéreim ellen nem harcolok.

Lehár kért, hogy jelentsem ezt személyesen a királynak, amit azonnal meg is tettem.

Ófelsége elhatározásom megmásítására igyekezett rávenni, de én hajthatatlan maradtam és esdve kértem Ófelségét, hogy szüntesse be a testvérharcot, és annak a legfelsőbb kéziratnak a visszavonását kérve, amellyel engem főparancsnokká kegyeskedett ki-

nevezni, mélyen felindulva, jelentésemet azzal fejeztem be, hogy ha Őfelsége most már azt parancsolná, hogy lőjem fejbe magamat, azt azonnal meg fogom tenni, vagy ha főbelövetésemet elrendelné, akkor én teljes megadással viselném a legfelsőbb ítélet következményeit.

Őfelsége szelíd és megnyugtató szavai után felindultságom némileg csillapult. Őfelsége a szomszédos fülkében tartózkodó királynéhoz ment, kivel angol nyelven hosszabb beszélgetést folytatott. Ennek végeztével ismét hozzám fordult és megparancsolta, hogy keressem fel Nagy Pál altábornagyot és szólítsam fel arra, hogy a harcot szüntesse be és ne akadályozza a királyhű csapatoknak Budavárába való bevonulását.

Őfelsége hosszas beszélgetésünk folyamán erősen kifakadt a tábornoki kar ellen, mondván: „Wo ist denn die Generalität?! Es ist geradezu schändlich, wie sie sich benimmt!” [Hol vannak a generálisok? Egyenesen gyalázatos, ahogyan viselkednek.]

Én a király parancsát végrehajtandó, parancsörtisztem társaságában egy mozdonyon a kelenföldi pályaudvarra indultam.

Útközben Budaörs tájékán mindkét fél csapatai erős puskatűz alá vették mozdonyunkat, dacára annak, hogy fehér kendőt lobogtattam. Több puskalövedék átlukasztotta mozdonyunk vasfalát és valóságos csoda, hogy a derék mozdonyvezetőt és engem golyó nem talált.

Parancsörtisztem (egy huszárszázados) a mozdony padlóján fekvé keresett fedezéket a golyózáp ellen.

A kelenföldi pályaudvarra való megérkezésem alkalmával Rainprecht és Ghyczy [Géza] ezredek, valamint De Sgardelli [Cézár] őrnagy jelentkeztek nálam.

Kérdésekre azt jelentették, hogy feladatuk a királyhű csapatokat megakadályozni abban, hogy azok Kelenföldre jussanak. A parancsnokok csapatjaikat kezükben tartják és biztosak abban, hogy feladatukat sikeresen meg fogják oldani. Rainprecht ezredest és De Sgardelli őrnagyot Lehár mint olyanokat jelölte meg, akikre a király biztosan számíthat.

Nagy Pált²³ az állomásfőnök irodájából a király nevében telefonon felszólítottam, hogy szüntesse be a harcot, mert Ostenburg 8 zászlóaljjal és 6 üteggel jön. Nagy Pál erre ugyancsak telefonon azt válaszolta, hogy neki 28 zászlóalja van és nem engedheti, hogy Ostenburg csapatai a Várba vonuljanak, mert ez az ország katasztrófáját okozná. Nagy Pál egyben kért, hogy jelentkezzen a kormányzó úr őfőméltóságánál, ki a helyzet komoly voltát velem majd jobban meg fogja értetni.

A rendelkezésemre bocsátott autón azonnal a királyi palotába hajtattam, hol Őfőméltósága azonnal fogadott.

Őfőméltósága belépésemkor felém sietett és még mielőtt jelentésemet megtehettem volna, azt mondotta nekem: „Hát Pali, Te is elhagytál, akire pedig úgy építettem, mint egy erős sziklára?!” A kormányzó úr szavaiba vágva megkértem, hogy ne törjön pálcat felettem, mielőtt meg nem hallgatott és előadtam neki mindazt, amit a memorandumban felemlítettem. Miután mondanivalómat befejeztem, a kormányzó úr sajnálkozását

²³ (1864–1927) gyalogsági tábornok, később a honvédség főparancsnoka.

fejezte ki afelett, hogy engem oly végtelenül kényes helyzetbe hozott és megjegyezte még, hogy minden nehéz feladattal engem bízott meg, mert meg volt győződve, hogy ezt jól fogom megoldani.

Megnyugvásomra szolgáljon, hogy az én helyzetemben ő sem cselekedett volna másképpen, mint ahogyan én cselekedtem.

Ezekután Őfőméltósága meghagyta, hogy értessem meg Őfelségével, hogy a királyi várba való bevonulása az ország végromlását idézné elő és arra is utasított, hogy ha Őfelségét erről meggyőzőnem nem sikerülne, kérem meg, hogy jöjjön a várba és győződjék meg személyesen a helyzetről. A király személyének biztonságát és mozgási szabadságát Őfőméltósága garantálja.

Felszólításra a kormányzótól a miniszterelnökségre mentem, ahol Bethlen grófon kívül még Bánffy gróf külügyminisztert és [Thomas] Hohler angol nagykövetet²⁴ találtam. Ezek az urak a király tájékoztatására szükséges információt a következő 5 pontba foglalták:

„1.) A nagykövetek utasítást kaptak, hogy jelentsék ki, miszerint a nagyhatalmak a királyt törvényes uralkodónak sohasem fogják elismerni.

2.) A királynak Budapestre való érkezését az entente hatalmak casus belli-nek fogják tekinteni, mely esetben egy hét leforgása alatt a szerbek Budapestet megszállják.

3.) A magyar kormány teljes tudatában van annak, hogy a legfelsőbb hatalomnak a király kezeibe való helyezése az ország katasztrófájához vezetne. A magyar kormánynak tehát kötelessége saját országával szemben, hogy a legfelsőbb hatalomnak való átvételét megakadályozza.

A kormány mindent el fog követni, hogy ez be ne következzen. A legutolsó pillanatban azonban még meg akarja akadályozni a polgárháborút. Azért kérjük a királyt, hogy szüntesse be az ellenségeskedéseket, mire mi is be fogjuk azokat szüntetni.

4.) Kérjük a királyt, hogy küldje egy megbízottját – kihez teljes bizalma van – Budapestre, hogy a való helyzetről személyesen meggyőződjék. E megbízottnak alkalmat fogunk nyújtani arra, hogy mindazokkal tárgyalhasson, kik az ország sorsára befolyást gyakorolhatnak. Az illető mozgási szabadságát garantáljuk.

5.) Hohler angol követ kérdésemre kijelentette, hogy a nagyhatalmak azért ellenzik a Habsburgok visszatérését, mert az okvetlenül háborúra vezetne, amit pedig az entente hatalmak mindenáron kerülni akarnak.”

Távozásomkor Bethlen gróf megkért, hogy tudassam vele a király elhatározását.

A várból ismét autón a kelenföldi pályaudvarra hajtattam, onnan pedig ugyanazzal a mozdonyal, amellyel jöttem, folytattam utamat Torbágyra. Itt a kormányzó utasításának és gróf Bethlen információjának megfelelően jelentést tettem a királynak. Ezt megelőzőleg Rakovszky, Andrássy, Gratz és Lehárral ismertettem röviden a helyzetet. Utóbbiak közléseimet közömbösen fogadták és kijelentették, hogy mindabból, amit mondtam, egy szó sem igaz és hogy a magyar kormány ismét azt a hamis játékot űzi, amelyet húsvétkor²⁵ játszott.

²⁴ Helyesen: főbiztost (*high commissioner*).

²⁵ 1921 húsvétján az ún. első királypuccs (visszatérési kísérlet) alkalmával.

A király és a királyné nagy figyelemmel hallgatta jelentésemet, arról amit utasításképpen hoztam és arról amit személyesen láttam és tapasztaltam. Jelentettem Őfelségének azt is, hogy Budapesten teljesen rend és nyugalom van. A kormány teljesen uralja a helyzetet. A kelenföldi pályaudvart két megbízható gyalogezred tartja megszállva. A várba vezető út és maga a vár is erősen meg van szállva. Végül arra kértem Őfelségét, hogy rendelje el a harc beszüntetését, mert meggyőződésem szerint vállalkozása teljesen kilátástalan.

A király a királynéval folytatott rövid tanácskozás után azt mondta nekem, hogy mindebben, amit neki jelentettem, nem hisz és meghagyta, hogy a minisztereket küldjem hozzá.

A király parancsát teljesítettem. Ezen a tárgyaláson részt nem vettem, így annak lefolyásáról tudomásom nincsen. Utóbb véletlenül csak annyit tudtam meg, hogy ez alkalommal a harc folytatását határozták el.

Fleischmann ezredes javaslatára Őfelsége valamely ígérettel Soós [Károly] altb. körletparancsnokot rá akarta venni, hogy hozzá csatlakozzék. Autó hiányában a terv nem került végrehajtásra.

Én ígéretemhez képest Bethlen grófnak eljárásom eredményéről be akartam számolni, azonban sajnos többszöri kísérletezés dacára sem kaptam meg a telefonösszeköttetést a miniszterelnökséggel.

Ugyanaznap (vasárnap) délután a budaörsi vasúti őrházban tartózkodó Ostenburg őrnagyhoz egy parlamentaire érkezett. A király parancsára ezzel nekem kellett tárgyalnom. Amidőn a rendelkezéseimre bocsátott mozdonyra szálltam, hogy az előbb említett vasúti őrháznál várakozó parlamentairet felkeressem, nagy meglepetésemre a királyi pár, Rakovszky, Andrássy, Grátz is hozzám csatlakoztak.

A budaörsi őrházhoz érkezvén, ott találtuk a parlamentaire-t, Shvoy [Kálmán] ezredest. A harc ekkor már az egész vonalon szünetelt.

Shvoy a királynak azt jelentette, hogy a magyar kormány a fegyverszüneti tárgyalásokat meg akarja kezdeni és e célból másnap reggelre egy kéttagú bizottságot fog kiküldeni, egyben kérte a királyt, hogy a harcot szüntesse be és jelöltesse ki egy demarkációs vonalat, melyet mindaddig, míg a tárgyalások tartanak, az egyik félnek sem szabad átlépni.

A király Shvoyt felszólította, hogy tegye le neki a hűségesküt. Mire az ezredes kijelentette, hogy ezt neki csak az esetben tehetné, ha Horthy kormányzónak tett esküje alól feloldatnék. Erre Őfelsége a beszélgetést az ezredessel megszüntette és felém fordulva megparancsolta, hogy a demarkációs vonalat jelöljem ki.

Én a legfelsőbb parancsot olyképpen teljesítettem, hogy bár Bozó ezredes csapatai – az ezredes állítása szerint – a Türkensprung-en [Törökugrató] voltak, a magaslatot a kormányhű csapatoknak ítéltam oda, úgyhogy Bozó a türkensprungi csoportjával és Ostenburg a jobbszárnyával kénytelen volt visszavonulni.

A demarkációs vonalat Bozó vagy Shvoy térképébe saját kezűleg rajzoltam be.

Miután Ostenburg azt jelentette, hogy csapatai nagyon fáradtak és azok aznap még nem étkeztek, Őfelsége javaslatomra megengedte, hogy ezek a csapatok az éppen elfoglalt helyzetben megmaradhassanak és csak másnap vonuljanak hátrább a demarkációs vonal mögé.

A királyi pár és azok kísérete velem együtt ugyanazzal a mozdonyal, szakadó esőben indult vissza Bia-Torbágyra.

Távozásom előtt Shvoy ezredest megkértem, hogy jelentse Bethlen gróf miniszterelnöknek, hogy az ígért értesítést rajtam kívül álló okokból nem tudtam elküldeni.

Shvoy kérésére egy mozdonyt bocsátottam rendelkezésére, mely őt a kelenföldi pályaudvarra szállította.

A vasárnapról hétfőre virradó éjjel csendben telt el.

Hétfőn (24-én) kora reggel Gratz és Lehár a budaörsi őrházhoz mentek, hol Kánya [Kálmán]²⁶ meghatalmazott miniszterrel és Sárkány altábornaggyal találkoztak.

A tárgyalás eredményét velem nem közölték. Lehártól csak annyit tudtam meg, hogy a tárgyalások alatt a kormányhű csapatok egy zászlóalja átlépte a demarkációs vonalat és az Ostenburg csapatainak hátába került. Ezeknek a helyzete ezáltal tarthatatlanná válván, Lehár ezek visszavonulását és a király vonatának azonnali visszaindítását rendelte el.

Rakovszkyt a királyhű csapatok visszavonulása egész extázisba hozta. Andrassy és Gratz jelenlétében a lövészárokháború folytatását, a Dunántúl forradalmasítását és a Magyarországtól való elszakadásának proklamálását javasolta. Rakovszky azt is javasolta, hogy a királyhű csapatok egyesülve a felkelőkkel foglalják el Bécsset és ültessék ottan trónra a királyt. Gratz és Andrassy röviden leintette Rakovszkyt, ki rám egy örült ember benyomását tette.

Eközben még a következő érdekes jelenetnek voltam szem- és fültanúja. A király azt kérdezi Lehártól, hogy mit szándékozik most saját személyére nézve tenni? Mire Lehár jelentette, hogy ő a csapatoknál marad. Erre Őfelsége azt mondta, hogy: „Maga nem maradhat itten”, mire Lehár fejét megrázzván, megismételte előbbi jelentését. Őfelsége most már erélyesebb hangon megparancsolta Lehárnak, hogy menjen el! Erre Lehár a király előtt mélyen meghajtván magát, távozott.

Alighogy a király vonata mozgásba jutott, Lehár már polgári ruhában jelent meg, hogy tőlem búcsút vegyen. Kérdésemre, hogy mit szándékozik most tenni, azt felelte: „Ich flüchte mich, denn wenn ich hier bleibe, hängen sie mich.” [Én menekülök, mert ha itt maradok, felakasztanak.] Ugyanakkor Osváth főhadnagy – szintén már polgári ruhában – nagy sietséggel iratokat semmisített meg.

Rövid idő múlva úgy Lehár, mint Osváth eltűntek és azóta sem láttam őket.

A király azt kívánta, hogy vonata Szombathelyre irányítassék.

Bánhidáig minden fennakadás nélkül jutottunk el. Itt azonban arról értesültem, hogy Komáromból a síneket felszedték és ezért ezen az útvonalon a király vonata Szombathelyt nem érheti el.

Most már Őfelsége azt kívánta, hogy a vonat Pápán át érje el Szombathelyt. Őfelségének ez a kívánsága sem volt teljesíthető, mert nehéz mozdonyunkat nem bírta el a gyenge pályatest.

Hosszas kapacitálás után végre Őfelsége úgy határozott, hogy Tatára megy és ott Esterházy Ferenc gróf kastélyába száll.

²⁶ (1869–1945) ekkoriban a külügyminiszter állandó helyettese.

Hétfőn estefelé érkeztünk Tatára, hol Őfelségétől és kíséretétől elbúcsúztam. Őfelsége ez alkalommal azt mondta nekem: „Auch zum zweitenmal ist es nicht gelungen, hoffentlich wird es zum drittenmal gelingen. Denn ich bin ein Dickschädel und gib nicht nach.” [Másodszor sem sikerült a dolog. Remélhetőleg harmadszor sikerülni fog. Mert én keményfejű vagyok és nem engedek.] Rakovszky pedig Őfelségének azt mondta: „Man darf im Leben nichts ernst nehmen!” [Az életben semmit sem szabad komolyan venni.]

A király – valószínűleg minisztereinek tanácsára – az Ostenburg zászlóalj 620.000 K pénztárkészletét magához vette.

Őfelsége távozása után azonnal intézkedtem, hogy a fogvatartott Siménfalvy ezredes négy tiszt-társával együtt szabadon bocsátassék.

Ostenburg helyettesét (egy előttem ismeretlen nevű százados) utasítottam, hogy a zászlóalj minden ellenségeskedést szüntessen be és a csapatot a vasúti pályaudvaron gyülekeztesse.

Komáromból de Pottere ezredestől vett azon jelentésre, hogy a cseheknél a komáromi hídfő körül feltűnő nyugtalanság észlelhető és nem tartja kizártnak a támadó szándékot sem, intézkedtem, hogy a pályaudvaron lévő gyalogszázad azonnal induljon el de Pottere ezredes rendelkezésére, Komáromba.

Még mielőtt e parancsom végrehajtatott volna, Siménfalvy ezredes tőlem arra kért engedélyt, hogy a kormány rendelkezésének megfelelően a csapatokkal intézkedhessen. Az engedélyt természetesen megadtam.

Miután személyesen meggyőződtem, hogy Őfelsége személyes biztonságáról a kb. 25 tisztből álló „testőrség” és gróf Esterházy felfegyverzett szolgálószemélyzete kellőképpen gondoskodik, éjjeli szállásomra, a tatai Esterházy Szállóba mentem.

Alig töltöttem 1-2 órát szobámban, amidőn Siménfalvy nálam megjelent és jelentette, Bethlen miniszterelnök kéret, menjek vele (Siménfalvyval) a királyhoz és igyekezzünk őt rávenni, hogy a trónról mondjon le.

E célból először is Gratzot kerestem fel az Esterházy-kastélyban, kivel küldetésünk célját közöltem.

Gratz csodálkozását fejezte ki, hogy éppen én vállalkoztam erre, ki még pár órával ezelőtt Őfelségének azt tanácsoltam, hogy ne mondjon le a trónról.

Miután kijelentettem, hogy meggyőződésem most sem változott meg és én csupán Bethlen gróf utasítása folytán szándékozom eljárni, Gratz arra kért, hogy most ne forszírozzuk a dolgot, mert úgysem tudnánk célt érni. Engedjünk neki időt, hogy Andrássyval és Rakovszkyval együtt a királyt ily értelemben „megdolgozza”. Ő meg van győződve, hogy 1-2 nap múlva sikerülni fog nekik Őfelségét a Bethlen által kívánt elhatározásra rávenni.

25-én, kedden még Tatán tartózkodtam.

E napon szerelte [le] az Esterházy-kastélyban 12 felkelő, anélkül, hogy ellenállásra talált volna, a király 25 tisztből álló „testőrségét”.

26-án, szerdán Nagy Pál gyalogsági tábornok telefon útján felszólított, hogy vonuljak be Budapestre. E felszólításnak megfelelően, a déli vonattal Budapestre utaztam, hol Nagy Pálnál jelentkeztem.

Jelentkezésem alkalmával Nagy Pál utasított, hogy ha az elmúlt napok nagy eseményeinek fáradsalmait és izgalmait kipihentem, tegyek írásbeli részletes jelentést a király Őfelsége szerencsétlen restaurációs kísérletének lefolyásáról. Ennek a meghagyásnak Nagy Pál ismételt sürgetésére csak 10 nap múlva tettem eleget.

Ezzel befejeződött életem legnehezebb és egyúttal legszomorúbb ténykedése, mely lelkemben soha nem gyógyuló mély sebeket hagyott vissza.

Megjegyzés.

Hogy én a szombati (22-iki) eseményekre teljes pontossággal nem emlékszem, az annak tulajdonítható, hogy az ország sorsa iránti aggodalmaim annyira preoccupáltak, hogy az aznap történetekkel szemben teljes apátiával viseltetem.

Magatartásom megítélésénél figyelembe veendő, hogy én semmiféle tanácskozásban részt nem vettem, de azokra meg sem hívtam. A hozott határozatokról nagyjából nem is értesültem.

Úgy ez a körülmény, valamint Lehárnak, Rakovszky és társainak velem szemben tanúsított viselkedéséből most utólag arra a következtetésre jutok, hogy ők velem szemben kezdettől fogva bizalmatlanok voltak és hogy engem valószínűleg csak azért vittek magukkal, mert azt hitték, hogy Sopronban való visszamaradásom tervükre nézve esetleg veszéllyel járhatna.

Lehet, hogy velem szemben való bizalmatlanságukat – a húsvéti eseményeken kívül – a pár nappal Őfelsége megérkezése előtt, az Ostenburg zászlóalja tisztikara előtt a királykérdésben tanúsított félreérthetetlen magatartásom is fokozta.

Budapest, 1929. május hó 26-án.

Hegedűs altb.
s.k.

(A jegyzeteket összeállította és a bevezetést írta Ablonczy Balázs)